

نقش موافقتنامه تسهیل تجارت و پنجره واحد تجاری در تحقق حقوق شهروندی در نظام حقوقی ایران و مالزی
(با تأکید بر مالکیت فکری و حریم خصوصی)

طیبه سادات کشفی^۱ تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۲/۱۸

علی بابایی مهر^۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۵/۲۸

رضا نصیری لاریمی^۳

چکیده

بهره‌گیری از موافقتنامه تسهیل تجارت و استقرار پنجره واحد تجارت فرامرزی در گمرک به‌عنوان یکی از بهترین رویکردهای ممکن است که در راستای آن، تجار می‌توانند اطلاعات مرتبط تجاری و یا اسناد مورد نیاز را از طریق درگاه واحد ارائه نموده تا ارتباط طرفین درگیر در حوزه تجارت از طریق این سامانه به‌صورت الکترونیکی برقرار گردد از این منظر مقاله حاضر پس از بسط فضای مفهومی موضوع، به بررسی مسائل گمرکی خواهد پرداخت. مطابق با مستندات موضوعی ارائه شده در این پژوهش، روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی و روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش، کتابخانه‌ای می‌باشد سوال اصلی مقاله این است که: بهره‌گیری از موافقتنامه تسهیل تجاری و پنجره واحد تجاری در نظام حقوقی ایران و مالزی چه تاثیری بر حقوق شهروندی در پی خواهد داشت؟ در پاسخ به سوال این فرضیه مطرح است که: «تصویب موافقتنامه تسهیل تجارت و پنجره واحد تجاری در نظام حقوقی ایران و مالزی از طریق حمایت از مالکیت فکری و حریم خصوصی می‌تواند باعث توسعه حقوق شهروندی شده و نقش موثری نیز در جهت کاهش فساد داشته باشد» لذا می‌توان نتیجه‌گیری کرد که در اجرای موافقتنامه تسهیل تجارت و ایجاد پنجره واحد؛ این امکان مهیا خواهد شد که با خودکارسازی سیستمی، فعالان اقتصادی اطلاعات لازم را در فرم‌های مشخص به یک واحد ارائه و تمامی مجوزها و موارد قانونی مرتبط با فعالیت خودشان را از همان نقطه دریافت نمایند. لذا این امر اقدامی مثبت برای آسان‌سازی امور، افزایش شفافیت و کاهش فساد سیستمی خواهد گردید.

واژگان کلیدی: حقوق شهروندی، موافقتنامه تسهیل تجارت، نظام حقوقی ایران، نظام حقوقی مالزی.

^۱ دانشجوی دکتری حقوق عمومی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری، ساری، ایران. Tibakashfi5@gmail.com
^۲ استادیار گروه حقوق عمومی واحد چالوس، دانشگاه آزاد اسلامی واحد چالوس، ایران (نویسنده مسئول) gatbabayee@iauc.ac.ir
^۳ استادیار گروه حقوق بین‌الملل واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری، ایران. reza_nasiri_larimi@yahoo.com

موافقت‌نامه تسهیل تجارت کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت را صرفاً تشویق به ایجاد پنجره واحد می‌نماید. در بند ۴ ماده ۱۰ بخش اول این موافقت‌نامه مقرر شده است که اعضاء در ایجاد یا حفظ پنجره واحد باید تلاش نمایند^۴. البته موافقت‌نامه مزبور برخی مواد الزام‌آور جهت همکاری و شفافیت بین سازمان‌های مرزی مطرح می‌کند که پنجره واحد می‌تواند اجرای آن را تسهیل و با آن هماهنگ گردد. اما می‌توان ذکر نمود موافقت‌نامه تسهیل تجارت انگیزه لازم را برای ایجاد پنجره واحد در کشورهای فاقد آن حتی در اقتصادهای توسعه یافته بوجود آورده است. زیرا این پروژه منافع بسیار زیادی در کارایی سازمان‌های مرزی و ترویج تسهیل تجارت به همراه دارد. زمینه‌سازی برای ایجاد چنین سیستمی با تمرکز بر توسعه همکاری بین سازمان‌های مرزی در تحقق شفافیت و سایر مواد الزام‌آور موافقت‌نامه تسهیل تجارت دارای اهمیت است. استقرار پنجره واحد تجارت فرامرزی در گمرک به‌عنوان یکی از بهترین رویکردهای ممکن است که در راستای آن، تجار می‌توانند اطلاعات مرتبط تجاری و یا اسناد مورد نیاز را از طریق درگاه واحد ارائه نموده تا ارتباط طرفین درگیر در حوزه تجارت از طریق این سامانه به‌صورت الکترونیکی برقرار گردد. این امر مطابق با تصریح بند ج ماده ۳۸ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب سال ۱۳۹۴ و ماده ۷ قانون بهبود مستمر محیط کسب‌وکار مصوب ۹۰/۱۱/۱۶ در دستور کار گمرک جمهوری اسلامی ایران قرار گرفت. ابتدا باید یادآور شد در گذشته آمار و اطلاعات گمرکی به صورت سالانه منتشر می‌شد در حالی که اکنون آمار و اطلاعات به‌صورت روزانه قابل مشاهده است و این امر یکی از موارد رعایت حقوق شهروندی و ایجاد اطلاعات شفاف قیمت‌ها می‌تواند باشد. در واقع پنجره واحد در موافقت‌نامه تسهیل تجارت این امکان را میسر می‌سازد که در جهت شفافیت و احترام به حقوق شهروندی، جزئیات آمار تجارت خارجی هر کشور با دسترسی آسان و آزاد بدون هیچ‌گونه محدودیتی قابل مشاهده باشد. آنچه ضرورت و اهمیت بررسی این مقاله رو نشان می‌دهد این است که در واقع موافقت‌نامه تسهیل تجارت ضمن توجه به حقوق شهروندی، انتشار قوانین و دسترسی آزاد به اطلاعات که در راستای آن توسعه دولت الکترونیک را در پی خواهد داشت، مبنایی‌ترین روش در پیشگیری از فساد را اتخاذ و تسهیل کار مردم و فعالان اقتصادی را فراهم نموده و محدوده وسیعی از عملیات‌های گمرکی را دربرمی‌گیرد که وضعیت موجود سازمان-

^۴ مرکز تسهیل تجارت و کسب‌وکار الکترونیکی سازمان ملل متحد نیز کشورها را توصیه به این فعل نموده است. گمرک ایران نیز در سطح فراتر علاوه بر اینکه در راستای پنجره واحد، سامانه همراه گمرک را راه‌اندازی نموده بلکه دروازه مشترک مرزی را مطابق توصیه‌های کنوانسیون بازرگانی شده کیوتو و فصل ۷ کنوانسیون بین‌المللی هماهنگی کنترل‌های مرزی کالا اجرایی نمود.

های مرزی الاخصوص گمرک را به وضعیت مطلوب تا حدودی تغییر داده و استفاده مؤثر و همه‌جانبه از تکنولوژی، در تمامی حیطه‌ها و فعالیت‌های گمرکی را اجرایی می‌کند لذا بررسی این موضوع در حقوق گمرکی ایران از اهمیت فراوانی برخوردار است. لذا هدف مقاله نشان دادن تاثیر موافقتنامه تسهیل تجارت بر توسعه حقوق شهروندی در نظام حقوقی ایران و مالزی می‌باشد. بر این اساس سوال اصلی پژوهش آن است که بهره‌گیری از موافقتنامه تسهیل تجاری در نظام حقوقی ایران و مالزی چه تاثیراتی بر حقوق شهروندی در پی خواهد داشت؟ در پاسخ به سوال این فرضیه مطرح است که: «تصویب موافقتنامه تسهیل تجارت و پنجره واحد تجاری در نظام حقوقی ایران و مالزی از طریق حمایت از مالکیت فکری و حریم خصوصی می‌تواند باعث توسعه حقوق شهروندی شده و نقش موثری نیز در جهت کاهش فساد داشته باشد» روش تحقیق مقاله برای پاسخ به این پرسش، روش توصیفی-تحلیلی بوده و اطلاعات مقاله نیز به صورت اسنادی جمع‌آوری شده است.

پیشینه پژوهش

به طور کلی مروری بر پژوهش‌ها و مطالعات انجام شده مرتبط با موضوع پژوهش حاضر نشان می‌دهد که پژوهش‌های انجام شده در این زمینه از جنبه‌های مختلفی به حقوق گمرکی توجه داشته‌اند.

الهی، شعبان و حسن زاده، علیرضا، (۱۳۸۶) در مقاله ای با عنوان: «بررسی نقش گمرک الکترونیکی در تسهیل صادرات، مقاله تلاش دارد تا با استفاده از تجربیات کشورهای موفق در شاخص تجارت فرامرزی و توصیه‌ها و راهکارهای پیشنهادی بانک جهانی در خصوص تسهیل تجارت خارجی پیشنهاداتی برای بهبود شاخص مذکور در ایران ارائه دهد

ایرجی، رضا، (۱۳۸۹) در مقاله ای با عنوان: «بررسی نقش پنجره واحد تجاری در بهبود فضای کسب و کار جهانی»، بررسی می‌کند که با اجرای این سامانه دیگر نیازی به حضور در گمرکات کشور و نیز سایر سازمان‌های مرتبط با گمرک جهت پیگیری امور نبوده و همه فرآیندها به صورت الکترونیکی و خودکار، اجرا و کنترل می‌شوند. منصور راد منش (۱۳۹۹) در مقاله ای با عنوان: «بررسی فساد مالی در حقوق ایران و کنواسیون مریدا و ارائه راهکارهای مناسب در جهت مقابله با آن» یافته‌های این مطالعه حاکی از آن است که: با بررسی متون قانونی مرتبط با فساد اقتصادی شاهد کاستی‌ها و معایب زیادی نسبت به شیوه رسیدگی به جرایم مرتبط با فساد مالی در

نظام دادرسی کیفری ایران می‌باشیم که این معایب هم در حوزه مجریان و متولیان مسئول مبارزه با فساد و هم در حوزه روند صحیح و منصفانه دادرسی به چشم می‌خورد.

تحلیل پیشینه ها و نوآوری مقاله

با بررسی پیشینه های پژوهش می توان بیان داشت که با مرور پیشینه داخلی و خارجی حوزه مورد پژوهش، تحقیقات ارزشمندی در خصوص تسهیل و تسریع روند ترخیص کالا در ایران و کشور ها و مقایسه تجربه اجرای این سامانه در کشورهای مختلف صورت گرفته است. اما نقش این پنجره در چگونگی تحقق حقوق شهروندی خاصه دو منظر مالکیت فکری و حریم خصوصی تقریباً مغفول واقع شده است یا کمتر به آن پرداخته شده است.

چارچوب نظری: دولت الکترونیک

دولت الکترونیک، دولت دیجیتال، حاکمیت دیجیتال که با اصطلاحات مشابه دیگری هم به آن اشاره می شود مفهومی است که در اواخر دهه ۱۹۹۰ در ادبیات پژوهشی و دانشگاهی مرتبط ظاهر شد. سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، دولت الکترونیک را «کاربرد فناوری های اطلاعات و ارتباطات و به طور ویژه فناوری اینترنت را برای دستیابی به دولت و حاکمیت بهتر» تعریف می کند. دولت الکترونیک به گفته سازمان ملل به عنوان «ظرفیت و اراده بخش عمومی برای توسعه استفاده از فناوری های ارتباطات و اطلاعات به منظور بهبود فراهم کردن خدمات برای شهروندان و تحقق عملی بهترین شکل خدماتی است که دولت می تواند ارائه دهد. بانک جهانی نیز معتقد است دولت الکترونیک با هدف تعامل ساده تر، ارزانتر و شفاف تر میان دولت و شهروندان^۵، دولت و شرکت ها^۶ و میان نهادهای مختلف دولتی^۷ اجرا می شود. این نهاد در تعریف اصطلاح دولت الکترونیک به کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات برای بهبود کارآمدی، بهره وری، شفافیت و مسئولیت پذیری دولت اشاره می کند. اتحادیه اروپا نیز دولت الکترونیک را بکارگیری فناوری های اطلاعات و ارتباطات و به طور خاص اینترنت به عنوان ابزار اداره بهتر می داند. کشورهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی در مواجهه با فشار عملکرد فزاینده دولت و لزوم پاسخگویی مناسب و کارآمد به نیازهای شهروندان به این واقعیت پی بردند که دولت الکترونیک فراتر از صرفاً آنلاین کردن خدمات و اطلاعات است و می تواند به عنوان ابزار قدرتمندی برای متحول کردن ساختارها، فرآیندها و فرهنگ دولت برای هرچه بیشتر شفاف تر کردن، کارآمدتر کردن و کاربر محورتر کردن مورد

⁵ Government to citizens (G2C)

⁶ Government to business (G2B)

⁷ Government to Government (G2G)

استفاده قرار گیرد (OECD, 2017:2) مهمترین مزایای دولت الکترونیک کاهش هزینه ها است که عمدتاً نیز از یکی از شیوه های زیر حاصل می شود. نخست جایگزینی فرآیندهای درخواست کاغذی با درخواست اینترنتی که باعث کاهش هزینه های ثبت داده و بررسی مجدد آن بر روی کاغذ می شود. مزیت دیگر، بهبود ترتیبات و سازوکارهای رزرو و تعیین وقت است که به معنای استفاده کارآمدتر از منابع محدود از جمله کارکنان و تاسیسات است. دولت الکترونیک باعث به اشتراک گذاری بیشتر داده ها درون دولت و در نتیجه از میان برداشتن هزینه های گردآوری چندگانه داده ها درون نهادهای مختلف دولتی و از میان بردن هزینه ذخیره فیزیکی داده ها می شود. از سوی دیگر الکترونیکی کردن فرآیندهای دولتی باعث کاهش هزینه های انتشارات و توزیع با اتکای بیشتر به فرآیندهای آنلاین می شود.

حوزه هایی چون سیاست های مالیاتی با بهبود فرآیند اخذ مالیات و افزایش سهم اطلاعات نهادهای دولتی؛ بخش بهداشت و سیاست گذاری های مربوطه از طریق کاهش تقاضا برای خدمات درمانی به واسطه استفاده بهتر از اطلاعات درمانی و منابع محدود بهداشتی؛ سیاست اجتماعی از طریق ارتقای استفاده از زبان های مادری و محلی و افزایش آگاهی ها در مورد مردم بومی؛ سیاست مالی از طریق کاهش پرداخت های مرتبط با بیکاری به واسطه کاهش آمار بیکاری با مرتبط ساختن فرصت های شغلی خالی و متقاضیان شغل و در نهایت سیاست زیست محیطی با به اشتراک گذاری بهتر اطلاعات میان دولت های ملی و فرو ملی می توانند به خوبی از مزایای دولت الکترونیک بهره مند شوند (Rodriguez & Bastos, 2010: 10).

پنجره واحد تجاری و موافقت نامه تسهیل تجارت

سازمان جهانی گمرک طی سالهای ۲۰۰۵ مقررات منظمی در قالب چهارچوبی استاندارد را تدارک دیده و در آن بیان می کند که نود و نه درصد روابط تجاری در جهان در واقع توسط نهادهای به نام گمرک در کشورهای مختلف کنترل می شود این موضوع سبب شده است تا این نهاد (گمرک) از معلومات بی نظیری در این راستا بهره مند شود که در واقع هیچ نهاد دیگری به آن دسترسی ندارد. علاوه بر آن سایر سازمان های بین المللی - بین الدولی (ECE- INTERPOL- IMO) و . . . همچنین اتاق بازرگانی بین المللی نقش راهبری گمرک را پذیرفته اند. از این رو مرکز کسب و کار سازمان ملل تلاش نمود تا در این راستا راهکاری با نام «توصیه شماره ۳۳» را تهیه نموده و به سازمان جهانی گمرک در طی سال ۲۰۰۷ واگذار نمود و در بند ۱ توصیه نامه مزبور قید گردیده که به لحاظ موقعیت کلیدی گمرک در مرزها گمرک مناسب ترین سازمان برای ایفای نقش رهبری

است. به این ترتیب «سازمان ملل» به عنوان واضع پنجره واحد گمرک را اصلح برای نقش رهبری دانسته است.

موافقت نامه تسهیل تجارت

پس از تقریباً یک دهه مذاکرات و گفتگوهای متعدد، اعضای سازمان تجارت جهانی موافقت نامه تسهیل تجارت را در نهمین کنفرانس وزرا در دسامبر ۲۰۱۳ منعقد کردند. هدف این موافقت نامه افزایش تجارت جهانی به واسطه افزایش سرعت عبور کالاها از مرز و فرآیند ترخیص کالا است. تخمین زده می شود که هزینه تجارت بین المللی بسیار زیاد است. اجرای موافقت نامه تسهیل تجارت هزینه های تجارت را کاهش و در نتیجه تجارت میان کشورها را افزایش داده و در نهایت موجب افزایش درآمد کشورهای جهان می شو (Peterson, 2020:1-6) باتوجه به ماهیت گمرکی این موافقت نامه، سازمان جهانی گمرک و سازمان تجارت جهانی با یکدیگر همکاری نزدیک و تنگاتنگی را برای اجرایی کردن این سند مهم آغاز کرده اند. در این راستا، در سازمان جهانی گمرک یک گروه کاری درباره این سند تشکیل شده و همچنین این سازمان ضمن صدور قطعنامه دوبلین در حمایت و تایید این موافقت نامه، از طریق تشکیل مجموعه کارشناسان معتبر، توسعه فرآیند ظرفیت سازی و برنامه مرکاتور، تدوین استانداردها و همچنین گسترش شبکه گمرکی، در اجرای این موافقت نامه به گمرکات کشورها کمک می کند. سازمان تجارت جهانی مدعی است با لازم الاجرا شدن این موافقت نامه هزینه تجارت کشورها ۱۴ درصد کاهش یابد. لازم الاجرا شدن این موافقت نامه منوط به تصویب دو سوم دولت های عضو سازمان تجارت جهانی است. هنگ کنگ اولین کشوری است که این موافقت نامه را تصویب و مراتب را رسماً به سازمان تجارت جهانی اعلام کرده است. این موافقت نامه دارای سه بخش است؛ بخش اول که متن موافقت نامه است مشتمل بر ۱۲ ماده است. بخش دوم مربوط به شرایط ویژه و متفاوت برای کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته است و بخش سوم ترتیبات قانونی که در مورد ایجاد کمیته تسهیل تجارت توسط سازمان تجارت جهانی بحث می کند (Trpcevska and other, 2018: 162)

(187)

جمع بندی چارچوب نظری

متناسب با چهارچوب نظری می توان بیان داشت که در سالهای اخیر تحولات عمیقی به وقوع پیوسته که در بسیاری از جنبه های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی حیات بشر را دگرگون ساخته

است. یکی از این تحولات توسعه شگفت آور تکنولوژی و فناوری اطلاعات است. در این شرایط دیگر شیوه های قدیمی انجام کار و سیستم های سنتی کارایی ندارد و تکنولوژی در ابعاد مختلف کیفیت، سرعت، شیوه های انجام کار و در کل فرایندهای سازمانی را تحت تأثیر قرار داده و در نتیجه سازما نها را با چالش جدیدی مواجه نموده است. به طوری که فارغ از بحث هزینه - فایده، به کارگیری این امر در سازمانها به یک ضرورت استراتژیک تبدیل شده است. فناوری اطلاعات و ارتباطات روشهای سریعتر و آسانتر را که مبنای توانایی اش در دسترسی به ژرفای وسیع و پیچیده داده است را جایگزین روشهای سنتی در حل مسائل فنی و عملیاتی کرده است. در اهمیت و ضرورت فناوری اطلاعات در سازمان می توان گفت که کاربرد این پدیده در سازمان باعث ایجاد تحولات عمیقی در ابعاد مختلف شده و مهمترین عامل افزایش بهره وری و کاهش هزینه محسوب می شود. (هاشمی، ۱۳۹۴: ۱۹۴) بنابراین گسترش تکنولوژی و بهره گیری از آن با روش های سنتی و قدیمی محقق نخواهد شد بلکه این امر مستلزم شکل گیری نوعی از دولت در قالب «دولت الکترونیکی» است که در صورت محقق شدن آن می تواند حوزه ها و جنبه های مختلفی را تحت تاثیر خود قرار دهد از جمله این حوزه گمرک و تحقق پنجره واحد تجاری در آن می باشد بنابراین می توان تحلیل نمود که نقش پنجره واحد تجاری، اتوماتیک کردن تسهیلات تجاری و عملیات موسسات کلیدی از طریق دولت و شبکه تجارت الکترونیکی است، که امکان وارد کردن مستقیم اسناد، اظهارنامه ها و دیگر مجوزها را به صورت الکترونیکی فراهم می آورد. و به اپراتورهای اقتصادی امکان نام نویسی یکباره را برای تمامی معاملات گمرکی می دهد. علاوه بر کد نام نویسی بازرگان، چنین سیستم حاوی اطلاعات مرتبط با اپراتورهای اقتصادی می باشد و دسترسی دیگر اعضا به اسناد صادرات/واردات و نیز ترانزیت کالا را آسان تر می سازد. این ورودی به وسیله یک واحد مدیریت می شود که اطلاعات را به تمام واحدهای مرتبط انتقال می دهد. راه اندازی این سیستم به همکاری و مشارکت میان واحدهای دولتی مرتبط نیاز دارد و بنابراین مستلزم تعهد و هدایت قوی سطوح بالای دولتی است، دولت ها باید جریان اطلاعات مربوط به تجارت بین المللی را تا حد ممکن ارتقاء داده و ساده نمایند. پس از اینکه اطلاعات رسمی و تجاری مورد نیاز تعیین شدند، این داده ها باید استاندارد و هماهنگ شوند. به بیان جامع تر، پنجره واحد تجاری یک رابطه همکاری برای ارائه و جابجایی تمامی اطلاعات و اسناد مرتبط با ترخیص و بازرسی معاملات است. اغلب سیستم های پنجره واحد موجود در تنها سیستم های مرتبط با گمرک، از قبیل جمع آوری اظهارنامه گمرکی را پوشش می دهند و قادرند اطلاعاتشان را با تمامی سیستم های بندرگاهی مبادله کنند.

مالزی نیز جزو کشورهای در حال توسعه با درآمد بالا است که دلیل آن سیاست‌گذاری توسعه منطقه‌ای در این کشور بعد از سال ۱۹۶۹ است که با سیاست‌های مالیاتی، مالی، سیاست تسهیل تجاری و سازمان‌های حمایت‌کننده از صادرات خود حمایت کرده است. دولت مالزی نیز در پی برگزیدن سیاست توسعه منطقه‌ای، سیاست صنعتی شدن و متنوع کردن صادرات را به مرحله اجرا گذاشت که در پی آن صنایع الکترونیک و سنگین رشد قابل ملاحظه‌ای یافت. از این رو، سیاست دولت به سمت تشویق برای توسعه صادرات صنعتی تغییر کرد و لزوم حمایت دولت از توسعه برخی صنایع سنگین مشخص شد. همچنین مقررات‌زدایی، اصلاحات ساختار اداری و اولویت‌بندی در سرمایه‌گذاری صنعتی از دیگر سیاست‌های اتخاذ شده بود. علاوه بر آن اصلاحات بنیادین در آموزش نیروی انسانی، سیاست تحقیق و توسعه و سیاست‌های مرتبط با فناوری به‌طور جدی ظرفیت صنعتی کشور مالزی را تقویت کرد. مالزی برای تشویق صادرات از ابزارهای مختلفی از جمله مشوق‌های مالیاتی، مشوق‌های مالی، سیاست‌های تسهیل تجاری، بیمه‌ها و اعتبارات صادراتی استفاده کرده است. علاوه بر معافیت‌های مالیاتی و اعطای وام به صادرکنندگان، آموزش و اطلاع‌رسانی در این عرصه را بهبود بخشیده و با ارائه خدمات گوناگون زمینه را برای فعالیت تجاری فراهم کرده است (Meade, 2004, 256).

مالزی یکی از موفق‌ترین الگوهای توسعه صادرات در میان کشورهای آسیای شرقی است. موفقیت این کشور نتیجه فرآیند تدریجی توسعه بازار و نگاه به بیرون است؛ اما این سیاست‌ها خود نتیجه اصلاحات ساختاری بود که از قبل بستر مناسبی را برای این سیاست‌ها فراهم ساخت. اقتصاد مالزی پس از اصلاحات اقتصادی به اقتصاد سوسیالیست بازاری معروف است، اما می‌توان مالزی را نوعی از سرمایه‌داری با ترکیبی از بنگاه‌های خصوصی و دولتی و هدایت آشکار دولت دانست که در آن دولت سعی می‌کند بازار را غالباً از طریق حمایت صنایع خاصی که انتظار موفقیت‌شان را دارد، هدایت کند. مالزی که با برنامه‌های حمایتی گسترده‌ای در قالب بخشی، منطقه‌ای و شرکتی برای پیشبرد اهداف اقتصادی و تجاری خود، صادرات را مورد حمایت قرار داده است. این برنامه‌ها طیف وسیعی از اهداف کلان همچون رشد اقتصادی تا برنامه‌هایی که با هدف ارتقای یک صنعت خاص طراحی شده‌اند را در برمی‌گیرند. (Bhagwati, 1971, 214)

دولت مالزی توسعه صادرات کالاهای صنعتی سبک نظیر منسوجات و صنایع الکترونیک را در دستور کار خود قرار داد. رژیم تجاری صادرات محور در مالزی در ترویج فرهنگ صادرات نقش مهمی داشت. یکی از مهم‌ترین درس‌هایی که می‌توان از سیاست‌های این کشور گرفت انعطاف‌پذیری و قابلیت تغییر سریع ساختارهای صادراتی در مالزی بود. عمده صادرات مالزی توسط شرکت‌های تجارت خارجی دولتی انجام می‌شود و مشوق‌های صادراتی به شرکت‌هایی تعلق می‌گیرد که به اهداف صادراتی خود دست یابند. در مالزی، عمدتاً حمایت‌ها از طریق مکانیزم‌های مالی مختلف صورت می‌گیرد. مالزی همچنین یارانه‌هایی را در قالب نهاده‌ها، زمین و فناوری به شرکت‌هایی که از نظر مقامات دولت مرکزی یا دولت‌های محلی واجد ارزش استراتژیک هستند یا شرکت‌هایی که در قالب طرح کلان نوسازی و اصلاح بنیان صنعت ملی قدیمی هستند، پرداخت می‌کند. سیاست اعتباری همچنان از اهمیت بالایی در مالزی برخوردار است. (Srinivasan, 1997, 453)

بانک خلق یا بانک مرکزی مالزی به موسسات مالی تأکید کرده تا حمایت‌های خود در زمینه‌هایی چون علم و فناوری، صنایع نوظهور و دارای اهمیت استراتژیک و صنایع خدماتی را تعمیق بخشند. همچنین موسسات مالی موظف به گسترش خدمات اعتباری خود به راه‌آهن، کشتی‌سازی، صنایع نیروگاهی و فولاد شده و باید به شرکت‌های سودآور و دارای رویکرد صادرات محور خدمات اعتباری منعطف ارائه کنند. به عبارت دیگر، سیاست اعتباری به گونه‌ای طراحی شده تا بتواند نقش مادی در تدوین و اجرای استراتژی‌های توسعه در مناطق مختلف ایفا کند (Raus, 2009, 254).

بررسی حقوقی پنجره واحد تجاری در نظام حقوقی ایران

با عنایت به مستندات قانونی سامانه جامع تجارت ناظر بر شناسایی و مبارزه با کالای قاچاق بوده در حالی که سامانه پنجره واحد تجاری که توسط گمرک جمهوری اسلامی ایران ایجاد و مورد بهره‌برداری قرار گرفته مشتمل بر فرآیندهای داخلی و وظایف تخصصی مرتبط با تشریفات گمرکی از جمله اظهار، ترخیص و کنترل بر مجوزهای لازم و... است که به موجب قانون امور گمرکی از جمله مواد (۲) و (۳) قانون مزبور بر عهده گمرک جمهوری اسلامی ایران قرار دارد مضافاً اینکه چنانچه هر یک از فرآیندهای اصلی و تخصصی مرتبط با وظایف گمرک جمهوری اسلامی ایران در سازمان دیگری صورت پذیرد موجب تداخل وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های سازمان‌ها خواهد شد و مشکلات و تبعات منفی به دنبال خواهد داشت. همچنین مطابق بند (الف) و (ت) ماده ۲۸

آیین‌نامه موارد ۵ و ۶ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز وظیفه دریافت مجوزهای ترخیص کالا برعهده سامانه گمرک جمهوری اسلامی ایران است و باتوجه به ماده فوق تبصره ۱ ماده ۳ آیین‌نامه مذکور شامل مجوزهای ورود بوده و فعالیت های مجوز ترخیص را تحت پوشش قرار نمی دهد.

یافته های پژوهش: چگونگی بررسی نقش و تاثیر موافقتنامه تسهیل تجارت و پنجره واحد

تجاری در توسعه حقوق شهروندی

الف- نقش و تاثیر موافقتنامه تسهیل تجارت و پنجره واحد تجاری در توسعه مالکیت فکری

۱) مالکیت فکری و اهمیت آن

امروزه پیچیده شدن اقتصادها در دنیای مدرن باعث پیچیده‌تر شدن حقوق مالکیت می‌شود به طوری که در اقتصاد دانش محور، حقوق مالکیت نقش مهم‌تری را به عهده دارد که بدون آن تولید و انتشار دانش که موتور محرک اقتصادهای مدرن است، امکان‌ناپذیر می‌گردد. حمایت کافی از مخترعان و نوآوران و تسهیل ثبت ملی و بین‌المللی حقوق آنها می‌تواند ضمن حفاظت از سرمایه‌گذاری تحقیقات انجام شده، انگیزه اشخاص حقیقی و حقوقی را برای تحقیقات و نوآوری افزایش دهد. همچنین، بهره‌وری جدید و بهره‌وری و نوآوری‌ها، انتشار دقیق و صحیح فناوری جلوگیری از اختفای فناوری و تشویق به امر سرمایه‌گذاری را می‌توان از اثرات و نوآوری، تسهیل انتقال فناوری نتایج مهم آن برشمرد (فطرس و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۰۵). مسکاس معتقد است که حقوق مالکیت فکری می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در تشویق نوآوری، توسعه محصول و تغییرات فنی داشته باشد (عباسی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۳: ۳). موضوعاتی که مستقیماً بر توسعه اقتصادی تاثیرگذار خواهند بود با گسترش ارتباطات و پیشرفت علوم و صنایع نجومی، روشن شد که قوانین ملی هرچند جامع و کامل باشند، نمی‌توانند به خوبی از حقوق معنوی مؤلفین و مخترعین دفاع نمایند؛ چرا که سوءاستفاده‌کنندگان با توسعه‌ی فن‌آوری‌های ارتباطی در خارج از مرزهای ملی اقدام به سرقت‌های ادبی و هنری و صنعتی می‌نمایند. لذا موافقت‌نامه‌های دوجانبه و چندجانبه و بالاخره بین‌المللی در این زمینه ایجاد شد (مشهدی و خباز، ۱۳۹۳: ۳۵-۴۰) از این رو مالکیت معنوی یک تشویش اساسی در جستجو برای رشد، توسعه و مورد توجه واقع شدن، است. پیشرفت در دانش که به طور گسترده‌ای مورد توجه قرار می‌گیرد، محرک اصلی ثروت اقتصادی در قرن بیست‌ویکم است. شورش مداوم در تکنولوژی‌های مواد و ارتباطات (ICT) بطور ملودراماتیک هزینه‌های ایجاد، پردازش و انتقال دانش را، هم در سطح ملی و هم در مرزها، خلاصه کرده است. سرعت اختراع به طرز معناداری شتاب‌یافته است. این دو تا رشد، علاوه بر نزدیک‌تر شدن اقتصاد

بین‌المللی و اختراعات سریع‌تر، چالش‌های جدیدی را برای دولت‌های IP و سیاست‌گذاری ایجاد می‌کند. در عین حال، هم روش‌های اختراع و هم فعالیتهای تولیدی شرکت‌ها به سرعت جهانی می‌شوند. این جهانی شدن، تجارب را از لحاظ بررسی، حفاظت و استفاده از حقوق مالکیت معنوی در سراسر مرزها افزایش می‌دهد. کشورهای دارای اقتصاد در عوض با چالش‌های تکمیلی روبه‌رو می‌شوند تا در شبکه‌های تولید جهانی یکسان شوند و به تدریج جایگاه‌های خود را در زنجیره‌های ارزش جهانی پیدا کنند. برای اثربخشی، آنها باید در توسعه ظرفیت‌های نوآورانه خود و همچنین استعداد خود در جذب و آشنایی با نوآوری‌های فن‌آوری از خارج از کشور، اهمیت ویژه‌ای قائل شوند و به مرور زمان زنجیره ارزش را بالا ببرند (Gujrati, 2019: 79-90). این مسائل سبب شده است تا کشورها مبادرت به اصلاح ساختار مالکیتی خود نمایند به عنوان مثال می‌توان به چین اشاره نمود، قانون جدید تجارت الکترونیکی چین در ژانویه سال ۲۰۱۹ وارد عمل شد و لزوم حمایت از IPR را تشخیص می‌دهد و موضوع نقض‌های آنلاین توسط سیستم عامل‌ها را برطرف می‌کند. اصلاح قانون انواع گیاهان در این کشور نیز ادامه دارد. تصویب این قانون چین را به پیوستن به «اتحادیه بین‌المللی حفاظت از گونه‌های جدید از گیاهان»^۸ ۱۹۹۱ نزدیکتر می‌کند که مورد استقبال قرار می‌گیرد (European Commission 2020: 16-17) وضعیت سرمایه‌گذاری در حقوق مالکیت فکری در بریتانیا از سال ۱۹۹۰ تا سال ۲۰۱۱ بررسی شده است. برای نمونه سرمایه‌گذاری در اختراع در سال ۱۹۹۰، ۲/۹ درصد بوده است که در سال ۲۰۱۱ به ۶/۳ درصد رسیده است. سرمایه‌گذاری در کپی‌رایت در سال ۱۹۹۰، ۹/۲ درصد بوده که در سال ۲۰۱۱ به میزان ۳۰/۱ درصد رسیده است، در خصوص علائم تجاری در سال ۱۹۹۰ این میزان ۴/۸ درصد بوده که در سال ۲۰۱۱ به ۱۴ درصد رسیده است. کل سرمایه‌گذاری در حقوق مالکیت فکری در سال ۲۰۰۹، ۲۳/۸ درصد بوده که در سال ۲۰۱۱ به ۶۳/۵ درصد رسیده است، کل سرمایه‌گذاری در سرمایه‌های نامشهود ۴۷/۹ بوده که به ۱۲۶/۸ درصد رسیده است. در خصوص دارایی‌های ملموس نیز این میزان ۶۶/۹ درصد بوده که در سال ۲۰۱۱ به ۸۷/۹ درصد رسیده است. این موضوع نشان می‌دهد که به مرور زمان شاهد افزایش سرمایه‌گذاری در حقوق مالکیت در انگلستان هستیم: (West, 2015: 16-20) حمایت از حقوق مالکیت فکری که توسط سیاست‌گذاران یک کشور انتخاب می‌شود یک متغیر سیاستی است و سیاست‌گذاران IPR^۹ را به عنوان یک مسئله استراتژیکی در نظر می‌گیرند.

8 - UPOV International Union for the Protection of New Varieties of Plants

9 - PERIPHERAL INTERRUPT PRIORITY REGISTER

دلیل این امر آن است که درجه حفاظت از حقوق مالکیت فکری که توسط کشور خاصی انتخاب می‌شود رفاه را برای سایر کشورها به شیوه‌های مختلف تحت تأثیر قرار می‌دهد و بر متغیرهای کلان اقتصادی اثرگذار است.

۲) رابطه مالکیت فکری و حقوق شهروندی

حقوق مالکیت فکری از شاخه‌های نوین حقوقی است. به رغم سابقه تاریخی طولانی و اهمیت آن در طول تاریخ، این شاخه چنان توسعه کمی و کیفی یافته است که شاید کمتر شاخه حقوقی همسان او باشد. حقوق مالکیت معنوی، حقوقی است که دارای ارزش اقتصادی داد و ستد بوده و به موضوعاتی می‌پردازد که زائیده‌ی فکر و اندیشه انسان و با آفریده‌های ذهنی مرتبط است (حاجی محمد، ۱۳۹۹: ۳۰-۸۸) آنچه در بحث مالکیت فکر از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است رابطه آن با حقوق شهروندی می‌باشد رابطه حقوق مالکیت فکری و حقوق شهروندی^۱ رابطه‌ای دوسویه است؛ بدین معنا که همانگونه که رعایت حقوق مالکیت فکری از سوی شهروندان موجبات رونق حقوق اقتصادی و توسعه پایدار به عنوان یکی از حلقه‌های حقوق شهروندی می‌گردد، تضمین و احترام به حقوق شهروندی و آموزش آن به شهروندان و همچنین حمایت از حقوق مربوط به آزادیهای مدنی و سیاسی می‌تواند به نحو موثری بر ارتقاء مالکیت فکری در سطح جامعه موثر واقع گردد و نیز حقوق مالکیت فکری زمینه تجاری شدن و دست‌یابی سرمایه‌گذار و محقق را به اهداف مادی و معنوی فراهم می‌آورد و از این طریق محقق و سرمایه‌گذار تشویق می‌شود تا دوباره به انجام تحقیق و نوآوری روی آورد. این چرخه مثبت موجب خلق ثروت و افزایش رفاه و بهره‌مندی جامعه از مزایای آن می‌گردد (محتشم‌آرا و عباسی، ۱۳۹۶: ۱۵). از این منظر دین اسلام نیز تاکید دارد که اگر شخص مستأمن در سرزمین اسلام مالی بدست آورد، صاحب آن مال خواهد بود و مالکیت آن از وی جدا نخواهد شد، حتی اگر به سرزمین کفر و جنگ باز گردد و مسلمانان را بکشد و بر محافظت از اموال هم‌پیمانان به‌عنوان حق آن‌ها در تملک اموالشان باید بسیار مواظبت نمود (Mashaal, 2020).

۳) پنجره واحد تجاری و مالکیت فکری در مالزی

^۱ - حقوق شهروندی حقوقی است برای شهروندان یک کشور در رابطه با موسسات عمومی مانند حقوق اساسی، حق استخدام عمیق، حق انتخاب کردن و انتخاب شدن، حق گواهی دادن در مراجع رسمی، حق داور و مصدق شدن. بنابراین واژه مذکور اعم از حقوق سیاسی است. (سیف زاده و اصل، ۱۳۹۰: ۱۴۶)

در نظام حقوقی کشورهای دارای پنجره واحد تجاری، قوانین خاصی برای حمایت از مالکیت فکری تصویب شده یا در ادامه قانون تجارت الکترونیکی شدن، موادی به این موضوع اختصاص داده اند؛ برای مثال، قانونگذار مالزی در سال 2005 قانون تسهیل تجارت الکترونیکی این کشور را تصویب کرد. (Mundell, 2011, 453) این امر مهم مورد توجه قانونگذار مالزی قرار گرفته است، به طوری که در قانون تسهیل تجارت الکترونیکی وقتی به اطلاعات الکترونیکی اشاره می‌کند، این اطلاعات محرمانه را براساس قانون جلوگیری از رقابت غیرمنصفانه و حمایت از اسرار تجاری مشمول حمایت قانونی قرار می‌دهد؛ قانونی که هم ناظر به اسرار تجاری در محیط فیزیکی است و هم محیط الکترونیکی. این قانون متشکل از ۲۰ ماده می‌باشد، مهمترین موارد در خصوص اسرار تجاری معیار تشخیص اسرار تجاری از غیر تجاری در واقع منوط به: دارا بود اهمیت و ارزش تجاری، برخورداری از ویژگی محرمانه بودن و همچنین راهکارهای مناسب برای حفاظت از این خصلت محرمانگی) حقوق دارندگان اسرار و همچنین شرایطی که مراکز خواهند توانست به این اسرار دسترسی پیدا کنند تعیین شده است. مازاد بر آن نیز قانون مذکور و خود قانون گذار نیز ویژگی ای برای اسرار تجاری در نظر نگرفته است و هرگونه سری که مشمول تعریف سر تجاری باشد، خاصه اینکه در محیط الکترونیکی یا غیر الکترونیکی باشد، مورد حمایت واقع می‌گردد، این ویژگی سبب شده است تا دستگاه‌های درگیر و بازرگانان و تاجران دارنده اسرار که اطلاعات الکترونیکی خود را در پنجره واحد قرار داده‌اند، می‌توانند برای تعیین حقوق و تکالیف خود از این قانون بهره‌مند شوند.

۴) پنجره واحد تجاری و مالکیت فکری در ایران

با بررسی قوانین ایران در حوزه گمرک می‌توان بیان داشت که عموماً قوانین و مقرراتی در راستای ایجاد پنجره واحد تجاری وضع نشده است با توجه به اینکه محیط پنجره واحد محیطی در بستر اینترنت و الکترونیکی شکل می‌گیرد، در این راستا ناچاراً بایستی به قوانین عامی همچون قانون تجارت الکترونیکی^{۱۱} استناد نمود اما با بررسی این قوانین و مقررات می‌توان بیان داشت که ضرورت تصویب قوانین و مقررات خاص در زمینه پنجره واحد وجود دارد زیرا: اولاً، بازرگانان و تجار نمی‌توانند بدون توجه به عدم وضع قوانین مناسب در این راستا در واقع از پنجره تجاری و جاسازی اطلاعات تجاری خود در این سامانه استفاده کنند چرا که در ایران قوانین و مقررات حامی

^{۱۱} - قانون تجارت الکترونیکی مجموعه اصول و قواعدی است که برای مبادله آسان و ایمن اطلاعات در واسط‌های الکترونیکی و با استفاده از سیستم‌های ارتباطی جدید به کار می‌رود.

و حمایت کننده در دو محیط الکترونیکی و غیر الکترونیکی وجود ندارد لذا عمدتاً می توان به قانون های کلی و عامیانه همانند ماده یک قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹ رجوع کرد. درست در نقطه مقابل نیز تصویب قانونی در جهت حمایت از اسرار تجاری الکترونیکی وضع نشده هر چند در قانون ۱۳۸۲ «قانون تجارت الکترونیکی»، اشاراتی به بحث حمایت از این اموال فکری شده است. مطابق ماده ۶۴ این قانون: «به منظور حمایت از رقابتهای مشروع و عادلانه در بستر مبادلات الکترونیکی، تحصیل غیرقانونی اسرار تجاری و اقتصادی بنگاهها و مؤسسات برای خود و یا افشای آن برای اشخاص ثالث در محیط الکترونیکی جرم محسوب و مرتکب به مجازات مقرر در این قانون خواهد رسید.» و طبق ماده ۷۵^{۱۲} همین قانون متخلفین از ماده ۶۴ مجازات خواهند شد. این دو ماده هرچند تا حدودی خلأ قانونی نظام حقوقی ایران را در زمینه حمایت از اسرار تجاری در محیط دیجیتالی مرتفع می سازد اما باز هم دارای نارساییهایی است از جمله آنکه این مواد اساساً معیاری برای تشخیص اسرار تجاری از سایر اطلاعات به دست نداده است. (صادقی، ۱۳۹۳، ۲۱۳)

ب. ابزار حقوقی دیگر در تأسیس و راه اندازی موفق پنجره واحد تجاری، حمایت از پایگاه داده الکترونیکی به عنوان یکی از مصادیق حقوق مالکیت فکری است. در این زمینه نیز حقوق ایران مقررات کارآمدی ندارد. البته قانون تجارت الکترونیکی در ماده ۶۲ خود به حمایت از این پایگاهها اشاره کرده است. براساس این ماده: «کلیه آثار و تألیفاتی که در قالب داده پیام می باشند از جمله اطلاعات، نرمافزارها، برنامه های رایانه ای، ابزار و روشهای رایانه ای و پایگاه های داده و همچنین حمایت از حقوق مالکیت فکری در بستر مبادلات الکترونیکی شامل... حق مؤلف... مشمول حمایت این قانون خواهند بود.» اما فاقد هرگونه مقررات روشنکننده ای است.

ب- نقش و تاثیر موافقتنامه تسهیل تجارت و پنجره واحد تجاری در توسعه حریم خصوصی

۱) حریم خصوصی

^{۱۲} -متخلفین از ماده ۶۴ این قانون و هرکس که در بستر مبادلات الکترونیکی به منظور رقابت، منفعت و یا ورود خسارت به بنگاههای تجاری، صنعتی، اقتصادی و خدماتی، با نقض حقوق قراردادهای استخدام مبنی بر عدم افشای اسرار شغلی و یا دستیابی غیرمجاز، اسرار تجاری آنان را برای خود تحصیل کرده و یا برای اشخاص ثالث افشا کند، به حبس از شش ماه تا دو سال و نیم و جزای نقدی معادل پنجاه میلیون ریال محکوم خواهد شد.»

حریم خصوصی^{۱۳} یکی از بنیادی ترین حقوق انسانی است که بر آزادی فکر و بیان تأکید دارد. یک جامعه بدون حریم خصوصی نمی تواند برای شهروندانش آزادی به ارمغان بیاورد. در بسیاری از نقاط جهان، حریم خصوصی یک حق انسانی بنیادین محسوب می شود. به طور مثال، شهروندان اتحادیه اروپا از حق کرامت انسانی برخوردارند. دولت ها و حکومت هایی که به حریم خصوصی اهمیت ویژه ای قائل هستند و آن را حق هر انسانی تلقی می کنند، به حقوق و زندگی شخصی شهروندان احترام می گذارند و تلاش می کنند تا از اطلاعات شخصی شان محافظت کنند. کشورهای مختلف تعاریف متفاوتی از حریم خصوصی ارائه می دهند، اما به طور کلی حریم خصوصی دارای مشخصه های زیر است:

• حریم خصوصی یعنی دور بودن از هرگونه دخالت و مزاحمت

• ارتباط آزادانه با شخص مورد نظر

• و توانایی کنترل کسی که اطلاعات مربوط به شما را مشاهده یا استفاده می کند.

(Rosenquist, 2020: 3-6)

۲) رابطه حریم خصوصی و حقوق شهروندی

امروزه بحث رابطه حقوق شهروندی و حریم خصوصی در حوزه موضوعات و مسائل شخصی معنا و مفهوم پیدا می کند که از آن به داده های شخصی یاد می کنند منظور از حمایت از داده های شخصی، قوانین و مقرراتی است که بر پردازش داده ها و اطلاعات مربوط به اشخاص از حیث حمایتی، حاکم است. در ضمن نیز مقصود از پردازش نیز هرگونه مراقبت، حفاظت، نقل و انتقال، نشر و انتشار، سازماندهی، حک و اصلاح و دیگر تدابیر مشابه است که در حوزه داده ها اتخاذ می شود. امروزه در اکثر کشورها حفاظت از داده ها در واقع عنصری اصلی و اساسی مرتبط با موازین حقوق شهروندی و حقوق بشری و آزادیهای فردی و عمومی می دانند. هر چند که بایستی بیان داشت که حوزه خصوصی که رابطه تنگاتنگی با موضوع امنیت دارد از ابعاد مختلف تعبیر و تفسیر می شود؛ در نتیجه، مقررات حفاظت از اطلاعات نیز در کشورهای مختلف متفاوت است. در این راستا دستورالعمل هایی از سوی سازمان همکاری اقتصادی و توسعه و اتحاد اروپا تدوین شده

^{۱۳} - حریم خصوصی قلمروی از زندگی شخصی هر فرد است که انتظار دارد دیگران بدون رضایت یا اعلام قبلی وی یا به حکم قانون یا مراجع قضایی آن را نقض نکنند. تعالیم فقه امامیه و حقوق اسلامی اهتمام ویژه ای در لزوم احترام به حق حریم خصوصی افراد و پرهیز از ورود به آن دارد.

است تا بروز مخاطرات ناشی از انتشار اطلاعات شخصی افراد و وقوع جرم های گوناگون کاهش یافته و قانونمندی هایی در این زمینه ایجاد شود.

۳) پنجره واحد تجاری و حریم خصوصی در مالزی

در زمانی که پنجره های تجاری واحد بنای همکاری با یکدیگر را در سطح بین المللی و بین دولی را اتخاذ می کنند ضرورت حفاظت از اطلاعات ملی و یا حتی منطقه ای امری بدیهی است که بایستی به یک هماهنگی و وحدت برسند و این موضوع ممکن است از طریق موافقت نامه های دو یا چند جانبه بین اعضاء رخ دهد که این مسئله در کانون توجه قرار می گیرد به عنوان مثال در محیط پنجره واحد «آسه آن»^{۱۴} نیز ایجاد بستری برای تضمین یک محرمانگی، تمامیت و خصوصی ماندن اطلاعات در کشورهای منطقه اهمیت بسیاری دارد و مطالعه این بخش از زیرساخت حقوقی برای اجرای پنجره واحد ضروری است. برای مثال، در مالزی برای تضمین حفاظت از اطلاعات کاربران در پنجره واحد، سیاستهای بسیار سختگیرانه ای در نظر گرفته شده است. (Mundell, 2011, 453) سیستم فناوری اطلاعات کشورها همانند مالزی از نظر حفاظتی و امنیتی از چنان قدرت و توانمندی برخوردار می باشد که اجازه رخنه و نفوذ در خارج از قلمرو کشور و یا توسط دولت ها و کشورهای دیگر داده نمی شود بدین صورت کاربران در صورتی می توانند به سیستم وارد شده و کلیدهای عمومی ثبت شده در سیستم را داشته باشند که به لحاظ امنیتی مورد تایید واقع گردند. لذا در این راستا و در خصوص انتقال اطلاعات از بیرون به داخل سیستم و یا بالعکس از درون به بیرون توسط نهادهای دیگر با رمزگذاری و رمزگشایی میسر و ممکن می گردد. سیستم فنی پنجره واحد باید به اندازه ای پیشرفته و امن باشد که به هیچ کس به جز کاربر شناخته شده؛ اجازه ورود به پنجره واحد را ندهد. (Bhagwati, 2013, 214)

۴) پنجره واحد تجاری و حریم خصوصی در ایران

در حقوق ایران علیرغم وجود مبانی جدی و کافی حقوقی برای حمایتهای مدنی از جمله حریم خصوصی، این حمایتها تحقق نیافته اند و از اینرو، حقوق ایران نیازمند تحول است. منابع مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی را میتوان در فقه و برخی قوانین یافت. اما قانون جامعی درباره حریم خصوصی وجود ندارد و مواد قانونی به طور کاملاً پراکنده به این موضوع پرداختهاند و این بحث در رویه قضایی نیز جایگاهی نیافته است. برخی از مهمترین مصادیق حریم خصوصی در اصل

^{۱۴} - اتحادیه کشورهای جنوب شرق آسیا که بیشتر با نام اختصاری آسه آن شناخته می شود، یک سازمان بین المللی سیاسی، اقتصادی و فرهنگی در آسیای جنوب شرقی است.

بیستودوم و بیست و پنجم قانون اساسی نام برده شده و مورد حمایت قرار گرفته اند. اما برخی مصادیق مهم حریم خصوصی مانند حریم اطلاعات و داده‌های شخصی در هیچیک از اصول قانون اساسی ذکر نشده اند. (صادقی، ۱۳۹۳، ۲۱۳)

علاوه بر این، قانون اساسی براساس اصول، در رابطه با حقوق و وظایف شهروندان و دولت در برابر یکدیگر است و مستقیماً بر روابط اشخاص خصوصی حکومت ندارد. در رابطه با حفظ حریم خصوصی افراد در پنجره واحد تجاری باید به قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲ توجه کرد. در فصل ۳ از بحث اول در این قانون بحث داده‌ها و پیام‌های شخصی و چگونگی حمایت از آنها مطرح شده است. همچنین بر اساس ماده پنجاه و هشتم از قانون مذکور، حمایت، پخش و پردازش از داده‌های که جنبه قومی، هویتی، اعتقادی، مذهبی، شخصیتی-اخلاقی و همچنین مربوط به حالات و وضعیت جسمی، روحی - روانی و جنسی افراد است بدون رضایت صریح آنها غیر قانونی تلقی می‌شود چند نکته درباره این ماده قابل توجه است:

- داده‌ها و کدهایی که ذخیره، پردازش و یا توزیعشان مضر و ممنوع تلقی شوند عمدتاً در حوزه داده‌های حساس بوده و نمی‌توان مصادیق آنها را گسترش داد.

- عمدتاً قانون ذخیره کردن و توسعه و توزیع داده و پیام‌های شخصی را منوط به رضایت ذینفع کرده است لذا نمی‌توان رضایت از نوع ضمنی و تلویحی را دلیل رضایت دانست.

- این قانون و ماده مربوطه صرفاً از اشخاص حقیقی ای حمایت می‌کند که دارای ویژگی شخصی و حساس و همچنین غیر قابل جمع‌آوری باشند که این موضوع با رویکرد عمومی کشورها در مختلف و متفاوت می‌باشد. (صادقی، ۱۳۹۳، ۲۱۳)

این ماده بحث از داده شخصی را منوط به داده حساس می‌کند و حال اینکه در کشورهای دیگر این حوزه وسیع‌تر تلقی شده به عنوان مثال در اتحادیه اروپا هر اطلاعات و مواردی که منجر به شناسایی یک شخص شود از آن حمایت می‌شود. بنابراین، داده‌های مرتبط با آدرس جغرافیایی یا پستی، شماره گواهینامه رانندگی، شماره حساب بانکی، شماره اشتراک آب و برق و همچنین عکس یا تصویری که شناسایی شخص را ممکن می‌سازد در زمره داده‌های شخصی تلقی شده است در حالی که در قانون ایران اطلاعات تجاری و بازرگانی را داده پیام به حساب نیاورده است و حمایت از آن نیز به عمل نمی‌آورد. (توسلی، ۱۳۹۴، ۱۷۲)

نتیجه‌گیری

در گذشته فرآیندهای ترانزیت، صادرات و واردات در کشور ما بسیار طولانی بوده است و تکمیل اسناد تسلیمی تکراری به گمرک در فرم‌های مختلف دستگاه‌های مسئول مانند وزارت

بازرگانی، بنادر و دریانوردی، کشتیرانی، موسسه استاندارد، پایانه های مرزی و راه آهن، علاوه بر وقت گیر بودن و هدر دادن زمان، هزینه زیادی را به اقتصاد و تجارت کشور تحمیل کرده است. در این میان، یکی از بهترین رویکردهای ممکن برای حل چنین مشکلی تلاش دولت در راستای پذیرش و عضویت در موافقتنامه تسهیل تجارت و همچنین استقرار یک پنجره واحد در گمرک است چرا که موافقتنامه تسهیل تجارت و پنجره واحد تجاری از طریق حمایت از دو مولفه کلیدی حقوق شهروندی یعنی مالکیت فکری و حریم خصوصی می تواند توسعه دهنده حقوق شهروندی بوده و مبنایی ترین روش در پیشگیری از فساد را اتخاذ و تسهیل کار مردم و فعالان اقتصادی را فراهم نموده و محدوده وسیعی از عملیات های گمرکی را دربر گیرد بر این مبنا و اساس دو کشور جمهوری اسلامی ایران و مالزی این مهم را با ارائه سامانه های یکپارچه امور گمرکی، پنجره واحد تجاری فرامرزی و سامانه مدیریت ریسک هوشمند مورد نظر و توجه قرار داند اما در مقام مقایسه میان ایران و مالزی می توان بیان داشت که اجرای نمودن موافقتنامه تسهیل تجارت و استقرار پنجره واحد در ایران با چالش هایی از جمله: ناهماهنگی موجود بین دستگاه های مختلف دولتی، تعدد گمرک ها، عدم ارتباط و تعامل مثبت بین دستگاه های مستقر در مبادی رسمی، فقدان آموزش کافی عوامل اجرایی، نبود زیرساخت های ارتباطی و الکترونیک در برخی مبادی مرزی و تعدد دستگاه-های مجوز دهنده و تاثیرگذار در فرآیند ترخیص کالا رو به رو است بنابراین در این راستا لازم است تا اقدامات ذیل از سوی دولت ایران انجام گیرد اولاً، ایجاد مشارکت لازم میان تجار و دولت یا به عبارت علمی تر میان بخش خصوصی و دولت و تعهد و آمادگی طرفین (گمرک، سازمان های دولتی و تجار) در جهت اطمینان از این که سیستم پنجره واحد به ویژگی اصلی فرآیند تجاری آنها تبدیل می شود امری الزامی تلقی شود و ثانياً، الزام و توجه دولت به استانداردها و توصیه های بین المللی در جهت اجرای یک پنجره واحد، که شامل هماهنگ سازی و تنظیم مدارک تجاری و مجموعه داده هایی باشد که به گمرک در راستای اعمال مقررات کمک می کند. برای اطمینان از هماهنگی با سیستم ها و برنامه های کاربردی بین المللی دیگر، این اسناد و مدل های اطلاعاتی باید بر استانداردها و توصیه های بین المللی سازمان جهانی گمرک مبتنی باشند. این موضوع حتی در صورتی مصداق دارد که پنجره واحد بدون استفاده از داده های الکترونیکی طراحی شود.

منابع

- بنایی، رضا، (۱۳۸۸) قانون امور گمرکی و آیین نامه اجرایی آن، چاپ چهاردهم، تهران، شرکت چاپ و نشر بازرگانی
- توسلی نائینی، منوچهر، (۱۳۹۴) تأثیرات جهانی شدن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، مجله اطلاعات سیاسی اقتصادی، شماره ۱۹۸ - ۱۹۷.
- حاجی محمد، انسیه (۱۳۹۹) بررسی نقش حمایت از حقوق مالکیت های فکری در پیش برد حق توسعه با توجه به رویه قضایی wto، رساله دکتری رشته حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دبی.
- سیف زاده، سید حسین، نوری اصل، احد (۱۳۹۰). " هویت ملی و حقوق شهروندی در ایران: گفتمان دو سویه و چند سویه ملت - دولت"، فصلنامه مطالعات سیاسی، سال سوم، شماره ۱۱.
- صادقی، محسن، (۱۳۹۳) نقش مالکیت فکری در تأسیس و کارایی پنجره واحد تجاری از نگاه حقوق و اقتصاد، مجموعه مقالات تقدیم به دکتر ابوالقاسم گرگی، جلد اول، چاپ دوم، تهران، انتشارات انجمن مفاخر علمی.
- عباسی نژاد، حسین؛ گودرزی فراهانی، یزدان و قیاسی، محمدحسین. (۱۳۹۳). تأثیر حمایت از حقوق مالکیت فکری و حق اختراع بر رشد اقتصادی ایران، فصلنامه پژوهش های اقتصادی. دوره ۱۴، شماره ۱.
- فطرس، محمدحسن - فرزین، محمدرضا و نجارزاده نوش آبادی، ابوالفضل (1390)، بررسی اثر حقوق مالکیت معنوی روی نوآوری کشورهای اسلامی در حال توسعه، پژوهشنامه اقتصادی، شماره 11.
- محتشم ارا، نازیتا و عبدالله عباسی (۱۳۹۶) بررسی مبانی حقوق مالکیت فکری و حقوق شهروندی، تحقیقات جدید در علوم انسانی زمستان ۱۳۹۶، دوره جدید - شماره ۵ (30) صفحه - از ۱۵۱ تا ۱۸۰
- مشهدی، زهرا؛ خباز، حسین. (۱۳۹۳). بررسی قوانین مالکیت فکری (مقایسه ایران و اروپا)، پایان نامه کارشناسی ارشد
- هاشمی، سید رضا، (۱۳۹۴) بررسی تأثیر مکانیزه شدن نظام قضایی بر رضایت شغلی کارکنان و رضایتمندی ارباب رجوع در دادگستری کل استان کرمانشاه، مجله حقوقی دادگستری، سال هفتاد و نهم، شماره نود و دوم.
- منابع انگلیسی

-Joann Peterson (2020). "The WTO Trade Facilitation Agreement: Implementation Status and Next Steps". United States International Trade Commission Journal of International Commerce and Economics, Available at: (https://www.usitc.gov/publications/332/journals/wto_trade_facilitation_agreement.pdf), (Accessed on: 13/1/2021).

-Rosenquist, M., & 28, J. (2020, July 26). What is privacy and why does it matter? Retrieved from Available at:(<https://www.helpnetsecurity.com/2020/07/28/what-is-privacy-and-why-does-it-matter/>),

- Mishaal, I. M. (2019-2020) Fatima, Tourist's Rights in Islam Research presented to the Law and Tourism Conference, Faculty of Law, Tanta University, Faculty of Islamic and Arabic Studies for Girls in Mansoura - Al-Azhar University. (In Arabic). Available at:(Accessed on:15/11/2020)

- European Commission. (2020). Report on the protection and enforcement of intellectual property rights in third countries, (Available at:https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/january/tradoc_158561.pdf), (Accessed on:11/9/2019)

- Gujrati, Rashmi. (2019). The role of Intellectual property for SMEs, Innovation and Economic Growth in India, See discussions, stats, and author profiles for this publication (Available at: <https://www.researchgate.net/publication/333131593>,)pp: 79-90,(Accessed on:21/3/2019)

-Tosevska-Trpcevska, Katerina & Kikerkova, Irena & Makrevska, Elena. (2018). Trade Facilitation Agreement Tool to Facilitate and Secure Trade. Cambridge Scholars Publishing,(Available at:(https://www.researchgate.net/publication/335928703_Trade_Facilitation_Agreement_Tool_to_Facilitate_and_Secure_Trade),(Accessed on: 19/2/2021).

OECD(2017) "IMPLEMENTING E-GOVERNMENT IN OECD COUNTRIES: EXPERIENCES AND CHALLENGES," *Policy Brief: The e-Government Imperative: Main Findings*, Paris. (Available at: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/summary?doi=10.1.1.96.3205>),(Accessed on:11/9/2018)

- West, Jeremy K. (2015). Chapter 1: Synthesis of 'Enquiries into Intellectual Property's Economic Impact'. (Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2652044),(Accessed on:14/10/2020),(Accessed on: 19/6/2019)

- Meade, James E. ,(1992) "The theory of customs unions", Amsterdam: North-Holland, .۱۹۵۵2rr Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B9780124442818500143>), (Accessed on: 19/6/2019)

- Bhagwati, Jagdish,(1971) "Trade-diverting customs unions and welfare improvement: A clarification", *Economic Journal* ۸۱. Available at:

<https://dspace.mit.edu/bitstream/handle/1721.1/64272/tradedivertingcu00bhag.pdf?sequence=1>),((Accessed on: 18/18/2018)

– Srinivasan, T. N. ,(1997) “6Common external tariffs of a customs unions: alternative approaches”, Japan and the world economy Volume 9, Issue 4, December 1997, Pages 447-465 ,(Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S092214259700025X>),(Accessed on: 18/18/2020)

– Raus. Marta, Flügge.(2009) Barbara, Boutellier. Roman. Electronic customs innovation: An improvement of governmental infrastructures. Government Information Quarterly, Volume 26, Issue 2, , Pages 246-256. ,(Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0740624X08001664>),(Accessed on: 11/1/2020)

– Mundell, Robert A. ,(1964) “Tariff preferences and the terms of trade”, Manchester school of economic and social studies ,(Available at: https://www.researchgate.net/publication/227584886_Tariff_Preferences_and_the_Terms_of_Trade (Accessed on: 12/6/2020)